

Thomas Thurah
Statsminister Anker Jørgensen
Peoples 's Press 2011,
626 sider indb.
Kr. 349 vejl.

”Statsråd: En underlig stiv forestilling. Alle ministrene står pænt samlet udenfor statsrådssalen. Vi har alle de fine røde sagsomslag, med ministrenes navn i guld, under armene. De andre spørger forsigtigt om jeg har glemt at skifte tøj - jeg er mødt op i tvedjakke, [sic] det går ikke. Så går døren op, og dronningen står for at tage imod os. Hun er høj, ja, nærmest lang, og især i forhold til mig. Hvorfor hun så også har tykke såler under fødderne, forstår jeg ikke. Hun har hver gang ny kjole på, sjældent køn, hun burde have en bedre rådgiver til sit tøj” (side 56).

Klods-Hans, bemærker forfatteren lakonisk. Det er Anker Jørgensen, der i sine dagbøger beskriver et af sine første møder med Majestæten i det grundlovfæstede og højtidelige Statsråd. Og vi kender ham med det samme – uhøjtidelig og ligefrem. Ja, som eventyrfiguren Klods-Hans beskriver han tingene helt nede på jorden. Ligefremt og ukunstlet. Den første og eneste statsminister, som vi alle straks kom på fornavn med. Måske vil fremtiden rumme to – Anker og Helle.

Det er paradoksalt, at en mand, der af faghistorikere (f.eks. Søren Mørch) er blevet kaldt den dårligste statsminister, Danmark nogensinde har haft. Synonym med svaghed, økonomisk krise og politisk uformåen. Det er det billede, som Thomas Thurah i sin nye sværvægter af en bog forsøger at nuancere. At Anker var folkekær, er der ingen tvivl om. Han er biograferet igen og igen. Den foreliggende bog er den flittige journalist og forfatter Thomas Thurahs (født 1963) tredje bog til dato om Anker Jørgensen. I 2007 kom ”Noget af en historie – Anker Jørgensen, Bodil Udsen og livet under bøgen”. Og 2010 fulgte ”Anker Jørgensen – Min verden fortalt i billeder”.

Bogen er murstens-tung – med mange sider. Nok også for lang, men kun ind imellem lidt tung at læse. Det er i øvrigt blevet biografiers lod i vore dage at blive for store. Er det pc'ens og dens halvautomatiske rettesystemer, der har skylden? Eller er det, fordi forfatteren vil have det hele med? En forlods umulig opgave. Detaljen er god til at illustrere en tanke med. Men for mange detaljer slører overblikket og den sammenhæng, der skulle være bogens ide. De til tider mange detaljer skæmmer også denne bog.

Jens Otto Krag kårede primo oktober 1972 i et nostalgisk og romantisk øjeblik arbejderformanden Anker Jørgensen til sin efterfølger som partiformand og som statsminister. Nostalgisk – fordi det eftertragtede ja-flertal til indtræden i EF var i hus ved afstemningen den 2. oktober. Romantisk – fordi Krag på den måde håbede at kunne rulle udviklingen tilbage til det tidspunkt i 1960'erne, hvor han forlod Socialdemokratiets klassiske og arbejderbaserede slagord og begyndte sin flirt med finkulturens Danmark.

Krag håbede ved at pege på en arbejder som sin efterfølger – ikke blot at rulle historien baglæns, men også løse den modsætning mellem tradition og modernitet, der havde sneget sig ind i partiet. Men nissen flyttede med til den nye statsminister. Anker måtte til stadighed søge at slå bro mellem de gamle og de nye – mellem traditionalister og modernister. Af den simple grund - for at holde sammen på partiet.

Hovedpunkterne i Ankers livsforløb er velkendte. Opvakt og kundskabstørstigt, men fattigt vajsenshusbarn. Efter de lovbundne syv års undervisning kom han ud i livets mange-facetterede skole – den skole, som den russiske proletardigter Maksim Gorkij (1868-1936) kaldte sine universiteter. Ankers universiteter blev budtjeneste og arbejdsmand i mange forskellige sammenhænge, dernæst organisationsmand og formand for en kvart million arbejdsmænd og sluttelig politiker. Folkestyrets udøvende førstemand gennem et årti. Alt det nåede han, mens han læste og dygtiggjorde sig på utallige felter. Satte sig ind i verdens- og danmarkshistorien, skønlitteratur af enhver slags, samfundets politiske og økonomiske struktur og forløb. Han lærte sig sprog, forhandlingsteknik og meget meget mere.

Det er indlysende, at en bog om en statsminister også må blive en bog om den tid, han fungerede i. Thurah dokumenterer et godt og solidt greb om 1970'ernes hovedproblemer som f. eks. betalingsbalancen, beskæftigelsen, den automatiske dyrtidsregulering og dens iboende skadevirkninger, energikrisen, de store og skræmmende underskud på alle poster og samfundets strukturkriser. Han dokumenterer endvidere sans for et parti, der blev mere og mere splittet mellem en ny generation af ærgerrige og veluddannede folk og de gamle. Og som efter jordskredsvalget i 1973 blev tvunget til at bide skeer med et umuligt og uregerligt Folketing med mange partier - et par af dem ledet af populistiske og ikke altid tilregnelige politikere.

Økonomerne, eksperterne og den internationale økonomiske verden kendte godt diagnosen på Danmarks problemer og var enige om som medicin at anbefale besparelser, kombineret med trylledrikken indkomstpolitik. Men LO under den magtfulde og selvglade Thomas Nielsen strittede imod og forlangte overskudsdeling og økonomisk demokrati som modydelse. Thurahs konklusion er, at Anker på baggrund af de mange store og umulige problemer burde have et langt bedre skudsmål, end overleveringen har givet ham.

Udover de store samfundsproblemer var der også de utallige små, som det rebelske årti fostrede. Og som tvang selv en statsminister til stillingtagen. Ikke så sært, at Anker til tider havde svært ved at følge med i 1970'ernes påhit. Det havde størstedelen af befolkningen såmænd også. Så kan det vel også undskyldes en statsminister, som hele vejen trofast elskede sin hjemlige havn i form af livsledsageren Ingse og deres lidt småborgerlige verden i lejligheden på Borgbjergvej i Sydhavnen. Som Anker langt foretrak frem for embedsboligen på Marienborg.

Lejligheden i Sydhavnen var synonymt med det "at være hjemme – det var som at blive indkapslet". Det var livet her, der fik ham til at "gå i spænd" med folk. Det var samtidig det rum, som Ingse, børnene, tingene og hverdagslivets relationer dannede omkring ham. Hjemmet var balancepunktet til det politiske, det strategiske og det viljesmæssige. Det var herfra, han gang på gang skulle genvinde sin magt i gruppen, i partiet og i bevægelsen.

Kvindekamp, Christiania, RUC, Tvind, hashtåger, ideologiseringen af universiteterne, nye samlivsformer, osv. osv. Bare for at give nogle få eksempler på brudfladerne og kampzonerne i det rebelske årti - 1970'erne. Konflikterne rakte helt ind i Ankers egen familie. Sønnen Peter, der i princippet var studerende på det uregerlige universitetscenter i Roskilde, gik nødtvungent med til at følge den øvrige familie rundt om træet juleaften, men han nægtede kategorisk at synge med på salmerne. Og så var bolden ligesom givet op til ørkesløse diskussioner, der uvægerligt måtte ende i en uendelig ordkamp om begreber som klassekamp og revolution.

Affæren med en ung og ikke så lidt selvsikker og måske ekstravagant undervisningsminister Ritt Bjeregaard, som i embeds medfør havde indkvarteret sig på det fashionable hotel Ritz i Paris, hørte strengt taget også hjemme i småtingsafdelingen. Men mediemæssigt og i Ankers minimalistiske optik blev affæren megastor. Den fyldte godt i pressen, og hele 24 sider – fra side 345 til 369 - ofrer Thurah da også på den. For meget? Måske, men god underholdning er det i hvert fald. Og så får vi in extenso alle sagens skrivelser på de indre linjer.

Efter det korte intermezzo med Hartlings smalle venstregering vendte Socialdemokratiet styrket tilbage. Partiets mandattal i Folketinget voksede fra valg til valg. Hele 37 % af stemmerne blev det til ved valget i 1977. Mandattallet voksede – men det gjorde desværre også ledigheden og statsgælden. I beskrivelsen af den lange forhandlings-optakt til Ankers mesterstykke, SV-geringen, bliver bogen meget lang i spytet.

Forfatteren beskriver ellers i det store og hele begivenhederne og problemerne solidt og kompetent. Han giver læseren de afgørende brikker til et dækkende og underholdende billede af Anker Jørgensen. Vi bliver klogere på det menneske, der boede inde i statsministeren. Et scoop er det at bringe store dele af dagbøgerne i deres oprindelige form. Men også brevene mellem Anker og Ingrid i deres unge år er med til at fremmane det billede, der forklarer, hvorfor han blev og stadig er så elsket i brede kredse. Anker var med sin ærlighed og sin ligefremme og ukunstlede facon sindbilledet på det menneske, vi grundlæggende alle burde ønske at være.

Thurah lægger Ankers håndskrevne, utrykte dagbøger ved siden af de udgivne – og kontrollerer, hvor der er uoverensstemmelser. Hvorfor egentlig? Forekommer omstændeligt – al den stund, det håndskrevne råmateriale er langt at foretrække som kildemateriale. Sammenligningen hører måske mere hjemme i en helt anden bog. Dagbøgerne udgør sammen med interviews af flere end 70 af inderkredsen omkring Anker grundmaterialet til denne bog. Thurah kalder den ”en dokumentarisk fortælling” og bruger denne genrebetegnelse som begrundelse for fraværet af såvel kildehenvisninger som en samlet kilde- og litteraturliste.

Det forekommer at være en svag begrundelse. Al den stund han erklærer ikke at digte oven på stoffet eller at udfylde mellemrummene mellem det dokumenterbare med fantasi og gisninger. ”Kilderne er overalt grundlaget for fremstillingen, også i tilsyneladende uvigtige detaljer”. Sympatisk, men hvorfor må bogen så ikke være en ganske almindelig historisk fremstilling? Og forfatteren optræde som historiker? Til gengæld træder litteraten i karakter ved en evindeligt gentagelse af allerede givne informationer. Den er trættende i længden. Læseren kan nok selv finde rundt.

Alt i alt en underholdende, solid og fagligt kompetent beskrivelse af en folkekær politiker og statsminister og hans tid. Ved siden af at blive godt underholdt får læseren under læsningen et varieret og godt indblik i et årti, der i kraft af sine mange farver og skøre ideer uden tvivl vil blive stående i historien som noget særligt. Og som statsminister havde et menneske, der trods farve- og ilderigdom beholdt fødderne solidt plantet i hverdagen. Alle kan kun elske en sådan Klods-Hans.